
АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ МЕДИЦИНИ

Москаленко В.Ф.,
Грузєва Т.С.

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ОСНОВИ НОВОЇ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ПОЛІТИКИ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я «ЗДОРОВ'Я – 2020»

Національний медичний університет імені О.О. Богомольця

Резюме. В статті висвітлено основні етапи формування нової європейської політики "Здоров'я - 2020". Охарактеризовано її цілі, завдання, цінності і засади. Представлено особливості стратегічного керівництва в охороні здоров'я.

Ключові слова: політика, стратегія, цілі, завдання, цінності, засади, "Здоров'я - 2020".

Здоров'я населення є непересічною цінністю і вирішальним фактором суспільного розвитку. Воно є складовою благополуччя, глобальним суспільним благом і питанням соціальної справедливості та рівності. Здоров'я становить обов'язкову умову прогресу у всіх сферах життєдіяльності і служить інтегральним показником його успішності. Сучасне переосмислення значущості здоров'я обумовлено усвідомленням його як невід'ємного права і глибоким розумінням існуючих загроз та викликів, зростаючих вимог до якості здоров'я, передумов його забезпечення.

Незважаючи на безпрецедентні можливості і суттєві досягнення в справі збереження і зміцнення суспільного здоров'я, системи охо-

рони здоров'я багатьох країн на початку ХХІ ст. зіткнулися з серйозними глобальними, регіональними та національними викликами. Вони виявилися на перехресті численних проблем, пов'язаних із соціально-економічною нестабільністю, екологічними загрозами, несприятливими медико-демографічними зрушеннями, негативними епідеміологічними тенденціями, проявами нерівності в охороні здоров'я і т.д.

Постаріння та значне поширення чинників ризику серед населення обумовлює високі рівні захворюваності на хронічні неінфекційні захворювання та смертності від них. Смертність від серцево-судинних захворювань становить майже 50% усіх випадків смерті, у

т.ч. 35% – в країнах Європейського Союзу, 65% – в країнах СНД. Онкологічні захворювання обумовлюють 20% усіх смертей, травматизм і насилля – 8%.

Екологічний тягар хвороб оцінюється в Європейському регіоні в 15–20% усіх випадків смерті і 10–20% втрачених років здорового життя. В Європейському регіоні спостерігаються суттєві прояви нездоров'я та бідності. Соціальна нерівність є причиною значної частки тягара хвороб. Різниця між країнами Регіону в середній очікуваній тривалості життя при народженні становить 16 років, у т.ч. чоловіків 20 років, жінок – 12 років. В межах країн існують відмінності між тривалістю життя чоловіків і жінок, які досягають 4–14 років. За показником материнської смертності країни з найбільш низьким і найбільш високим рівнем розрізняються в 42 рази. Наведені дані свідчать про наявність значних, стійких відмінностей в здоров'ї, які можна усунути.

Формування нової політики в охороні здоров'я в Європі продиктовано необхідністю відповіді на нові виклики і загрози, пов'язані з демографічними, соціально-економічними, екологічними та іншими змінами.

За таких умов необхідним є перегляд існуючих механізмів управління національними системами охорони здоров'я, вдосконалення політики охорони здоров'я та структур громадської охорони здоров'я, поліпшення надання медико-санітарної допомоги.

Досягнення пріоритетних цілей суспільного розвитку в сфері охорони здоров'я потребує вдосконалення стратегічного керівництва, застосування інноваційних підходів, активного впровадження міжсекторальних стратегій, створення нових типів партнерств в інтересах здоров'я, підвищення узгодженості політики, інвестицій, дій всіх секторів і причетних структур при дотриманні принципу соціальної справедливості.

У відповідь на нові виклики і загрози країни Європейського регіону ВООЗ на 60-тій сесії ЄРК ВООЗ у вересні 2010 р. прийняли рішення про необхідність розробки нової європейської політики Здоров'я–2020 в якості загальної стратегічної платформи з охорони здоров'я, підвищення рівня соціальної справедливості і добробуту на наступне десятиліття. У 2011 р. Європейське регіональне бюро ВООЗ приступило до розробки нової європейської політики "Здоров'я–2020".

Створення документу передбачало низку обговорень, консультацій, узгоджень, у т.ч. на I нараді Європейського форуму з політики охорони здоров'я для державних службовців найвищого рівня (07–09.03.2011 р.), 61-ій сесії Європейського регіонального комітету ВООЗ (12–15.09.2011 р.), I Європейській конференції ВООЗ з питань нової європейської політики Здоров'я–2020 (07–09.11.2011 р.), нарадах постійного комітету Європейського регіонального комітету ВООЗ. В результаті цієї роботи було підготовлено проект документу, який планується прийняти на 62 сесії Європейського регіонального комітету ВООЗ (10–13.09.2012 р.).

Основи політики Здоров'я–2020 пропонують оптимальні шляхи для вирішення комплексних завдань охорони здоров'я в XXI столітті. У них визначено два головних стратегічних напрями і відповідні їм чотири стратегічні пріоритетні галузі дій. Спираючись на досвід реалізації попередніх стратегій "Здоров'я для всіх", вони забезпечують спрямовуюче керівництво для діяльності усіх його держав-членів.

Справедливий доступ до освіти, хорошої роботи, наявність комфортного житла і гідний рівень доходу є чинниками, які підтримують здоров'я. Добрий стан здоров'я сприяє підвищенню продуктивності праці та ефективності трудових ресурсів, більш здоровому старінню і скороченню витрат на допомогу у зв'язку з втратою працездатності та на соціальну допомогу. Найбільш надійний шлях для забезпечення здоров'я і благополуччя населення – спільна робота всіх секторів держави, спрямована на соціальні та індивідуальні детермінанти здоров'я. Хороший стан здоров'я може сприяти економічному підйому країн і розвитку спільнот.

Труднощі, з якими стикаються уряди у зв'язку з витратами на охорону здоров'я, сьогодні більші, ніж будь-коли раніше. У багатьох країнах надзвичайно великою є частка державного бюджету, що витрачається на охорону здоров'я. При цьому витрати на медико-санітарну допомогу ростуть швидше, ніж національний дохід. Однак, дані в багатьох країнах вказують на відсутність кореляції між витратами і кінцевими результатами у діяльності зі збереження здоров'я. Багато систем не можуть стримувати витрати в умовах, коли фінансовий тискна сектори охорони здоров'я та соціального забезпе-

чення все більше ускладнює підтримання належного балансу в інтересах охорони здоров'я. Реформування цих систем повинно враховувати наявність глибоко укорінених економічних і політичних інтересів, а також соціальної та культурної опозиції. Міністри охорони здоров'я не можуть вирішити всі ці труднощі, спираючись лише на власні сили.

Загальними цілями політики "Здоров'я-2020" є значне поліпшення здоров'я і підвищення рівня добробуту населення, скорочення нерівності щодо здоров'я, зміцнення суспільної охорони здоров'я і забезпечення наявності стійких систем охорони здоров'я, орієнтованих на потреби людей. Такі системи повинні характеризуватися високою якістю допомоги та дотриманням принципів загального охоплення населення медичним обслуговуванням, соціальною справедливістю і стійкістю.

У політиці "Здоров'я-2020" визнається, що успішно діючі уряди досягнуть реального поліпшення здоров'я і благополуччя населення, якщо будуть дотримуватися загальнодержавного підходу і забезпечать інтегрування дій в основних стратегічних напрямках. Двома основними стратегічними завданнями цієї політики є поліпшення здоров'я для всіх і скорочення нерівностей у відношенні здоров'я, а також вдосконалення лідерства та колективного стратегічного управління в інтересах здоров'я.

В основу політики "Здоров'я-2020" покладено чотири пріоритетні галузі стратегічних дій: інвестування у здоров'я на всіх етапах життя людини і розширення прав та можливостей громадян; вирішення найбільш актуальних проблем Європейського регіону ВООЗ, що стосуються неінфекційних і інфекційних захворювань, зміцнення орієнтованих на людину систем охорони здоров'я, потенціалу охорони громадського здоров'я, а також готовності до надзвичайних ситуацій, епідагледу та реагування; забезпечення стійкості місцевих громад та створення підтримуючого потенціалу.

Ціннісна основа політики полягає в суворому дотриманні підходу до забезпечення здоров'я і благополуччя, заснованому на правах і цінностях, насамперед, на визнанні права на здоров'я невід'ємним правом кожної людини, принципах солідарності, справедливості, стійкості, універсальності, участі, гідності, автономності, відсутності дискримінації, гендерної рівності, прозорості, підзвітності.

Політика "Здоров'я-2020" представляє собою спільний проект, який здійснюватимуть ЄРБ ВООЗ і 53 європейські держави-члени.

У цій політиці сформульована рамкова програма дій, спрямованих на прискорення досягнення більш високого рівня здоров'я і благополуччя для всіх. Вона може бути адаптована до різних рішень в окремих країнах. У ній вказується як можна підвищувати, підтримувати і оцінювати рівень здоров'я і благополуччя за допомогою таких заходів, які спрямовані на створення атмосфери соціальної згуртованості та безпеки, встановлення розумного співвідношення між роботою і життям, досягнення доброго здоров'я та отримання хорошої освіти. Вона будується на положеннях Декларації тисячоліття ООН та сформульованих в ній цілях в галузі розвитку, в якій представлено бачення такого світу, де країни працюють разом як партнери в ім'я поліпшення життя всіх людей. Політика включає загальний контекст, стратегії, що дають реальний ефект, ключових виконавців і передумови для повноцінної реалізації.

Стратегічне управління в інтересах здоров'я в XXI столітті передбачає удосконалення лідерства і колективного стратегічного керівництва. Міністерствам охорони здоров'я та установам громадського здоров'я при формуванні стратегій, які сприяють зміцненню здоров'я і благополуччя, необхідно виконувати нові функції. Вони стосуються виходу за межі відомств, просуванню стратегій, які сприяють досягненню здоров'я для всіх в партнерствах поза сектором охорони здоров'я. Виконання ролі лідерів вимагає низки навиків і вмій, у т.ч. дипломатичних, здатності залучати фактичні дані та переконувати.

Нові форми стратегічного керівництва в інтересах здоров'я потрібні у всьому суспільстві і у всій системі державного управління. В даний час відбувається процес переходу від моделі стратегічного керівництва, в центрі якої стоїть держава, до моделі співпраці, при якій стратегічне керівництво є продуктом спільної діяльності широкого кола суб'єктів, що діють на рівні держави та на рівні суспільства, таких як міністерства, парламенти, організації, відомства, комісії, комерційні підприємства, громадяни, громадські об'єднання, фонди та засоби масової інформації. Таке стратегічне керівництво в інтересах здоров'я розосереджено по горизонталі. Це сприяє здійсненню

спільних дій у спільних інтересах сектора охорони здоров'я та інших секторів.

За такої форми стратегічного керівництва уряди на всіх рівнях розглядають питання про створення офіційних структур і процесів, які забезпечували б узгодженість у діях і вирішення проблем на міжвідомчому рівні та усували б дисбаланс сил між секторами.

Програми у сфері здоров'я і благополуччя, що взаємно підсилюють одна одну, повинні підкріплюватися структурами і механізмами, що забезпечують співробітництво. У цьому сенсі ефективне багаторівневе стратегічне керівництво так само важливо, як і керівництво, розосереджене по горизонталі між секторами. Процеси стратегічного керівництва та вироблення політики в інтересах здоров'я мають бути прозорими і відкритими, забезпечувати максимально широку участь у них різних секторів, рівнів і груп особливих інтересів. Адаптивні стратегії повинні бути достатньо стійкими, щоб реагувати на комплексний характер ситуації і бути готовими до невизначеності.

Істотним елементом при цьому є принцип врахування інтересів здоров'я в усіх стратегіях, який вимагає винести питання про охорону здоров'я на більш помітне місце в політичному порядку денному, активізувати діалог на рівні політики з питань здоров'я та його детермінант і підвищити відповідальність за кінцеві результати для здоров'я. Цінними інструментами оцінки потенційних наслідків прийнятих стратегій є оцінка впливу на здоров'я та економічна оцінка, які можуть використовуватися також для оцінки впливу на якість. При таких підходах акцентується увага не тільки на необхідності більш ефективної координації і більш повної інтеграції дій держави в галузі охорони здоров'я, але також і на важливості виходу на більш широку взаємодію з іншими діючими суб'єктами за рамками державних структур, завдяки чому забезпечується загальний внесок у досягнення таких всеосяжних цілей суспільства, як процвітання, благополуччя, соціальна справедливість і стійкість.

Під стратегічним керівництвом охороною здоров'я розуміють усю сукупність процесів стратегічного керівництва в секторі охорони здоров'я, що передбачає відповідальність за такі напрями діяльності: розробка та реалізація національних і субнаціональних стратегій охорони здоров'я; постановка цілей і завдань в галузі охорони здоров'я для поліпшення здо-

ров'я; надання високоякісних та ефективних послуг медичної допомоги; та забезпечення ключових функцій громадської охорони здоров'я.

Існує потреба в нагальному комбінуванні підходів стратегічного керівництва, включаючи ієрархічний, розосереджений і колективний в інтересах здоров'я і благополуччя. Можна говорити про п'ять типів розумного стратегічного керівництва в інтересах здоров'я, а саме: керівництво через співпрацю, керівництво через залучення громадян, керівництво через поєднання регламентування та переконання, керівництво через незалежні установи та експертні органи, керівництво з допомогою адаптивних стратегій, стійких структур і передбачення.

Першочергової уваги потребує зміцнення орієнтованих на людину систем охорони здоров'я, розвиток потенціалу охорони громадського здоров'я, підвищення готовності і вдосконалення епідеміологічного нагляду та реагування при надзвичайних ситуаціях.

Для надання високоякісної медичної допомоги та поліпшення результатів у відношенні здоров'я у всіх областях необхідно, щоб системи охорони здоров'я володіли фінансовою життєздатністю, відповідали своєму призначенню, були орієнтовані на інтереси і потреби людей і будували свою діяльність на науковій основі. Всі країни повинні адаптуватися до змін демографічних характеристик захворюваності, особливо до проблем порушень психічного здоров'я, хронічних хвороб і станів, пов'язаних зі старінням. Це вимагає переорієнтування систем охорони здоров'я з винесенням на перший план таких напрямків роботи, як профілактика хвороб, безперервне поліпшення якості та комплексне надання послуг, забезпечення наступності та безперервності в наданні допомоги, підтримка можливостей самопомоги і максимальне, з урахуванням безпеки та економічної ефективності, наближення послуг до місця проживання пацієнтів.

Ключовими сферами, яким приділяється найбільша увага в політиці "Здоров'я-2020", є вдосконалення форм і методів надання послуг громадської охорони здоров'я та медико-санітарної допомоги, формування основних ресурсів системи охорони здоров'я, таких як кадрові ресурси і ліки більш високої якості, зміцнення системи фінансування охорони здо-

ров'я та оптимізація стратегічного керівництва. Запропоновані рішення можуть застосовуватися в різних системах охорони здоров'я незалежно від форми їх фінансування (за рахунок загальних податкових надходжень або за рахунок цільових внесків з різних джерел), організації надання послуг (інтегрованих або розрізнених), форми власності постачальників медико-санітарної допомоги (державних або приватних) і системи стратегічного керівництва (централізованої або децентралізованої).

Служби охорони здоров'я повинні бути більш орієнтовані на людей, сприяти поліпшенню їхнього здоров'я. Заходи щодо створення систем послуг, що розширюють права і можливості пацієнтів, включають:

- забезпечення участі пацієнтів та обліку їх думки при плануванні, реалізації та оцінці ефективності стратегій та послуг охорони здоров'я;
- впровадження моделей партнерства і спільного прийняття рішень пацієнтами та медиками, що спираються на програми навчання та розвитку навичок; надання пацієнтам належної інформації про їхні права та варіанти лікування; систематичний опис перешкод для доступу до інформації, медико-санітарної допомоги, реабілітації і допоміжним пристосуванням для людей, які страждають хронічними захворюваннями, із обмеженими можливостями; розробка способів оцінки у тій мірі, в якій допомога, що надається організаціями і системами, орієнтована на інтереси і потреби людини, і публікація порівнянних показників діяльності.

Десять основних оперативних функцій суспільної охорони здоров'я: епідагляд та оцінка стану здоров'я і благополуччя населення, моніторинг і реагування на шкідливість для здоров'я та при надзвичайних ситуаціях у сфері охорони здоров'я, захист здоров'я, включаючи забезпечення безпеки навколишнього середовища, праці, харчових продуктів та ін., зміцнення здоров'я, включаючи вплив на соціальні детермінанти та скорочення нерівностей за показниками здоров'я, профілактика хвороб, включаючи раннє виявлення порушень здоров'я, забезпечення стратегічного керівництва в інтересах здоров'я, забезпечення сфери суспільної охорони здоров'я кваліфікованими кадрами достатньої чисельності, забезпечення організаційних структур і фінансування, інформаційно-роз'яснювальна

діяльність (адвокація), комунікація та соціальна мобілізація в інтересах здоров'я, сприяння розвитку досліджень у сфері громадського здоров'я.

Політика "Здоров'я—2020" зберігає прихильність принципу первинної медико-санітарної допомоги як наріжного каменя систем охорони здоров'я в XXI столітті. Первинна медико-санітарна допомога, що надається силами висококваліфікованих лікарів загальної практики, медичних сестер та інших медпрацівників, є найважливішим інструментом вирішення проблем, що стоять перед системами охорони здоров'я. Це також важливий канал надання послуг по зміцненню здоров'я і профілактиці хвороб, а також основа для зв'язку з іншими видами допомоги. Повинен бути вироблений маршрут координації допомоги, що сприяє формуванню збалансованої системи, що включає допомогу за місцем проживання, профілактику та лікування хвороб, спеціалізовану амбулаторну допомогу, а також стаціонарну допомогу вторинного та третинного рівнів.

Необхідно забезпечити тісну координацію між первинною ланкою, допомогою на дому, соціальною підтримкою, наданням швидкої та невідкладної медичної допомоги, неурядовими організаціями та спеціалізованою допомогою з використанням "маршрутів пацієнтів", загальної системи медичної документації та інших систем для забезпечення більш інтегрованих процесів. Це також включає рішення, що дозволяють повноцінно інтегрувати служби охорони психічного здоров'я в сімейну медицину та стаціонарну допомогу зважаючи таких явищ, як зростання тягаря хвороб і посилення зв'язку між психічним і фізичним нездоров'ям. Важливою мірою підтримки є застосування передових рішень в галузі інформаційних технологій, які можуть забезпечити своєчасний доступ до повного обсягу клінічної інформації.

Для того щоб оновити громадську охорону здоров'я і перебудувати надання послуг, необхідно переосмислити принципи навчання і професійної підготовки працівників охорони здоров'я, так щоб поліпшити узгодженість між навчальними завданнями, пріоритетами системи охорони здоров'я та медико-санітарними потребами населення. Для забезпечення такої трансформації системи надання послуг та її перетворення в систему, засновану на фактичних даних, з ефективною координацією в усіх нап-

рямах і рівнях надання допомоги, механізми навчання і підготовки кадрів повинні відображати ряд конкретних факторів: формування більш гнучких, мають різноманітними навичками кадрових ресурсів, здатних ефективно вирішувати завдання, обумовлені епідеміологічними зрушеннями; спільна робота з іншими секторами по впливу на соціальні детермінанти здоров'я; розвиток бригадних методів надання допомоги; формування більш досконалих професійних навичок; розширення прав і можливостей пацієнтів і навчання їх новим підходам до консультування; розширення навичок лідерства на всіх рівнях різних організацій для підтримки вищевказаних функцій. Невід'ємною якістю працівників охорони здоров'я має стати здатність постійно оновлювати свої знання та навички і реагувати на нові виклики в галузі охорони здоров'я; для того, щоб підтримувати це важлива якість, система медичної освіти повинна надавати можливості безперервного підвищення кваліфікації протягом усього життя.

На рівні політики необхідно приділяти більше уваги майбутнім медико-санітарним потребам старіючого населення і їх значенню для кадрових ресурсів охорони здоров'я. Це включає перегляд співвідношення між типами підготовлюваних медичних працівників та потребами в нових типах працівників на всіх рівнях надання допомоги. Наприклад, зростання числа людей з декількома захворюваннями вимагає більш кваліфікованих лікарів загального профілю навіть на рівні стаціонару. Навчання, спеціальна підготовка та регулювання діяльності медичних працівників повинні ґрунтуватися на найбільш точних фактичних даних про майбутні потреби в медичній допомозі для старіючого населення.

Підвищення якості виконання існуючими працівниками охорони здоров'я своїх професійних функцій має величезне значення, оскільки від нього безпосередньо залежить надання послуг охорони здоров'я і, в кінцевому рахунку, здоров'я населення. Поліпшення показників діяльності також важливо з точки зору ефективності, так як для найму додаткового персоналу для реагування на зростаючий попит часто немає фінансових можливостей. Підвищувати якість послуг можна за допомогою акредитації та дотримання відповідних національних стандартів для навчальних закладів та медичних працівників як у державному,

так і приватному секторі. Потрібні адекватні програми і стратегії для того щоб залучати та утримувати медичних працівників у сільських та інших недостатньо забезпечених медико-санітарною допомогою районах.

Існує ряд дієвих механізмів забезпечення якості, ефективності та безпеки ліків: це робота і реалізація відповідних структур регулювання та законодавчої бази; належний порядок виробництва, зберігання, розподілу та відпуску лікарських препаратів; забезпечення широкодоступної інформації для медичних працівників і населення, що дозволяє їм раціонально застосовувати ліки; чесна і збалансована практика стимулювання продажів і реклами лікарських препаратів, націлена на їх раціональне використання

Для поліпшення доступу до життєво необхідних лікарських препаратів слід подумати про створення всеосяжного комплексу інструментів політики, який охоплював би наступні аспекти: раціональний добір і використання ліків; модернізовані системи лікарського постачання.

Зміцнення механізмів фінансування охорони здоров'я. Допомогти у вирішенні цієї задачі може вдосконалення механізмів фінансування охорони здоров'я, що, в свою чергу, призведе до підвищення рівня соціальної справедливості та солідарності, а також до поліпшення показників здоров'я населення в Регіоні.

Досягнення і підтримання загального доступу залишається важливим питанням для Європейського регіону, особливо внаслідок економічного спаду. У Доповіді про стан охорони здоров'я в світі, 2010 р. «Фінансування систем охорони здоров'я: шлях до загального охоплення населення медико-санітарною допомогою» представлений всебічний огляд ситуації в світі з точки зору загального охоплення і даються реалізовані рекомендації по тому, як далі зміцнювати системи фінансування охорони здоров'я в державах-членах.

Загальний охоплення може бути досягнутий або збережений за допомогою однієї з наступних стратегій або їх поєднання: збільшення державного фінансування охорони здоров'я за рахунок загальних податків та / або податку на фонд заробітної плати; зменшення роздробленості каналів фінансування системи охорони здоров'я (об'єднання фондів); впровадження таких механізмів закупівель, які стимулювали б раціональне поведінка постачальників послуг;

зменшення нерациональності в структурі систем надання послуг та впровадження механізмів ціноутворення та регулювання для стримування зростання цін на лікарські препарати. Забезпечення загального охоплення відображає головну суть принципів солідарності і соціальної справедливості в системах охорони здоров'я.

Центральне завдання стратегічного керівництва системою охорони здоров'я в XXI столітті – домогтися, щоб політика охорони здоров'я стала більш науково обґрунтованою, носила між секторальний характер і щоб в її побудовуванні і реалізації брали участь усі зацікавлені сторони, і перебудувувати відповідно до цього структуру лідерства. Більшість стратегій охорони здоров'я традиційно розробляються з застосуванням вертикальних підходів у напрямку "зверху вниз". Проте, при загальнодержавному підході необхідно стимулювати горизонтальні взаємини між усіма органами та секторами державного управління. Ширша участь громадян і громадянського суспільства дозволить більшою мірою орієнтувати нові національні плани охорони здоров'я на потреби громадян і стане виразом на практиці соціальних цінностей.

Комплексний і строго упорядкований підхід до довгострокового планування і встановленню пріоритетів буде забезпечений завдяки системному мисленню при розробці національних і територіальних планів, програм і стратегій охорони здоров'я. При такому підході вибрані на підставі соціальних цінностей мети системи охорони здоров'я добре узгоджуються з інструментами, які використовуються для зміцнення систем охорони здоров'я. Нагальні проблеми охорони здоров'я (такі як сучасна епідемія хронічних захворювань) все більше розглядаються як комплексні виклики, що включають велике число змінних, безліч причинно-наслідкових впливів, процеси позитивних і негативних зворотних зв'язків. Зростання поширеності хронічних захворювань можна стримати тільки при всеосяжному і цілеспрямованому підході, розрахованому на довгострокову перспективу. Для того щоб забезпечити підвищення рівня знань і пристосування до нових умов, невід'ємною частиною діяльності по реалізації політики повинні

Реформи системи охорони здоров'я нового покоління вимагають створення сприятливого середовища, яка дозволяла б успішно розвивати-

ся партнерствам, давала б громадянському суспільству можливість брати участь у процесі встановлення пріоритетів і прийняття рішень, а громадянам – краще піклуватися про власне здоров'я.

Ключове значення мають розробка стратегій адаптації, підвищення стійкості структур до несприятливих впливів, а також надійне прогнозування і забезпечення готовності до надзвичайних ситуацій.

Реалізація засад політики "Здоров'я–2020" потребує великих зусиль. Для підтримки процесу формування політики в складних умовах було запропоновано сім наступних принципів: комплексний прогностичний аналіз, обговорення з широкою участю зацікавлених сторін, автоматичне коректування політики, створення сприятливих умов для самоорганізації та об'єднання в соціальні мережі, децентралізація прийняття рішень, заохочення різноманітності, систематичний формальний перегляд політики та безперервне навчання.

Комплексний прогностичний аналіз дає можливість, виявивши ключові фактори, що впливають на результати політики, і визначивши сценарії, за якими ці чинники можуть еволюціонувати в майбутньому, зробити політику стійкою до дії цілого ряду очікуваних умов і виробити показники, за допомогою яких, за необхідності, можна буде ініціювати внесення в політику важливих коректив.

Обговорення з широкою участю зацікавлених сторін передбачає колективні, спільні дії товариства з вивчення якогось питання з різних точок зору до того, як буде прийнято рішення. Дорадчі процеси зміцнюють загальну схему розробки політики, оскільки сприяють формулюванню загальних цінностей, розвитку спільної відданості, виявленню виникаючих проблем, а також всебічному аналізу причинно-наслідкових зв'язків.

Завдяки автоматичному корегуванню політики можна вчасно реагувати на зміни соціально-економічних і екологічних умов. Моніторинг основних показників може допомогти у виробленні та внесенні в політику важливих коректив, щоб вона продовжувала успішно виконувати свою функцію.

Створення сприятливих умов для самоорганізації та об'єднання в соціальні мережі спрямовано на те, щоб стратегії не підірвали існуючий соціальний капітал, на створення форумів, що дають можливість об'єднуватися в

соціальні мережі, на полегшення обміну передовою практикою та усунення перешкод на шляху самоорганізації. Це дозволить підвищити можливості зацікавлених сторін реагувати на непередбачені події різноманітними інноваційними способами.

Децентралізація прийняття рішень передбачає передачу прав та обов'язку приймати рішення існуючому, або спеціально створеному підрозділу на самому нижньому рівні в системі стратегічного керівництва, при якому ще зберігається ефективність та підзвітність. Процес децентралізації може призвести до підвищення здатності політики давати потрібні результати при виникненні непередбачених обставин.

Враховуючи складність більшості ситуацій, в яких здійснюється політика, реалізація різноманітних напрямів політики для досягнення однієї і тієї ж мети підвищує ймовірність досягнення бажаних результатів. Різноманітність заходів у відповідь є одним з найпоширеніших підходів до управління ризиками і підвищує здатність ефективно функціонувати за будь-яких умов.

Систематичний формальний перегляд та безперервне навчання. Регулярний перегляд політики, навіть в тих випадках коли вона має хороші результати, і проведення ретельно спланованих пілотних проектів протягом усього терміну дії для апробування різних варіантів, може допомогти у вирішенні виникаючих проблем і у внесенні важливих коректив.

Майбутнє країн Європейського регіону залежить від рішучості і спроможності країн відповісти на виклики та скористатися новими можливостями для поліпшення здоров'я і підвищення рівня добробуту населення. "Здоров'я–2020" побудовано як рамкову основу політики, що дозволяє адаптацію і має практичну спрямованість, яка покликана надати країнам унікальну платформу для взаємозбагачувального обміну експертними знаннями та досвідом.

Кожна країна унікальна і буде йти своїм власним шляхом до досягнення загальних цілей. Проте, "Здоров'я–2020" дає основу для зближення цих різних підходів, об'єднаних загальним призначенням, шляхом адаптації спільно встановлених регіональних цільових орієнтирів. Критично важливе значення має наявність політичної підтримки даного процесу.

На різних рівнях стратегічного керівництва в Європейському регіоні ВООЗ з'являються нові типи партнерств в інтересах здоров'я. Принципи стратегічного керівництва в інтересах здоров'я актуальні на всіх рівнях – глобальному, регіо-нальному, національному, субнаціональному і місцевому. У масштабах Регіону активно діють різні мережі – такі як Європейські мережі ВООЗ "Здорові міста" та "Регіони – за здоров'я", мережі по зміцненню здоров'я в різних умовах середовища, таких як школи, робочі місця, лікарні та пенітенціарні установи.

Цілі політики "Здоров'я–2020" будуть досягатися поєднанням індивідуальних і колективних зусиль. Неодмінні умови для успіху – наявність загального завдання і широке консультативне узгодження зусиль різних громадських структур в кожній країні. Насамперед, це стосується структур державного управління, неурядових організацій, громадянського суспільства, науки і академічної сфери, працівників охорони здоров'я, спільнот і всіх окремих громадянах. Сектор охорони здоров'я повинен навчитися систематично аналізувати та посилювати внесок секторів-партнерів у зміцнення здоров'я і благополуччя. Необхідно, зокрема, мати чітке уявлення про сфери стратегічної відповідальності, програми діяльності та особливості організації роботи своїх партнерів. У міру того, як коло партнерів розширюється, розумне стратегічне керівництво покликане прояснити відповідальність сторін за здійснення дій в умовах, коли охорона здоров'я є загальним справою, в яку кожен робить свій внесок.

Неодмінною умовою успішного міжсекторального співробітництва є взаємна довіра. В основі створення і підтримки відносин довіри лежать такі фактори, як обмін інформацією і знаннями, а також демонстрація компетентності, добрих намірів і сумлінне виконання взятих на себе зобов'язань.

Для вимірювання впливу політики у всіх цих сферах, насамперед в охороні здоров'я, надійним критерієм залишається здоров'я людей. Політика "Здоров'я–2020" включає головні, всеосяжні регіональні цільові орієнтири, які будуть підкріплюватися відповідними показниками і представлятися у звітах у вигляді усереднених даних по регіону. Передбачається, що ці цільові орієнтири будуть носити як кількісний, так і якісний характер, у відповідних випадках, і задовольняти принцип

"SMART", тобто бути конкретними, вимірюваними, досяжними, реалістичними і мати певні часові рамки. Кожен з них буде відбивати реальний можливий прогрес у відношенні процесів, проміжних і кінцевих результатів реалізації засад політики "Здоров'я-2020".

Цільові орієнтири розроблені за трьома основними сферами, які охоплюють два стратегічні завдання і чотири стратегічні пріоритети в основі стратегії "Здоров'я-2020". Цими трьома основними сферами є: тягар хвороб та фактори ризику; здорові люди, благополуччя і детермінанти; процеси, стратегічне керівництво та системи охорони здоров'я.

Використання цільових показників спрямує зміцненню здоров'я і благополуччя, підвищить ефективність роботи і підзвітність. Цільові орієнтири будуть піддаватися моніторингу на регіональному рівні. В за-

лежності від обставин всі держави-члени будуть робити внесок у досягнення цих цільових орієнтирів і, відповідно, здійснювати моніторинг досягнутого.

На основі напрямів та пріоритетів нової європейської політики "Здоров'я-2020" держави-члени Європейського регіону ВООЗ розроблятимуть національні стратегії, програми та плани дій, спрямовані на збереження і зміцнення здоров'я населення, забезпечення реалізації права на охорону здоров'я. Україна, одна з перших країн Європейського регіону ВООЗ, розпочала розробку Загальнодержавної програми "Здоров'я-2020: український вимір" в основу якої покладено стратегічні напрями державної політики в охороні здоров'я та враховано цілі, завдання, цінності і засади європейської політики "Здоров'я-2020".

КОНЦЕПТУАЛЬНЫЕ ОСНОВЫ НОВОЙ ЕВРОПЕЙСКОЙ ПОЛИТИКИ ЗДРАВООХРАНЕНИЯ "ЗДОРОВЬЕ -2020"

Москаленко В.Ф., Грузева Т.С.

Национальный медицинский университет имени А.А.Богомольца

Резюме. В статье отражены основные этапы формирования новой европейской политики "Здоровье - 2020". Охарактеризованы ее цели, задачи, ценности и принципы. Представлены особенности стратегического руководства в здравоохранении.

Ключевые слова: политика, стратегия, цели, задачи, ценности, принципы, "Здоровье - 2020".

CONCEPTUAL FOUNDATIONS OF THE NEW EUROPEAN HEALTH POLICY "HEALTH -2020"

Moskalenko VF. Gruzeva TS

O.O. Bohomolets National Medical University

Abstract. The paper describes the main stages of the new European policy "Health - 2020". Described its aims, objectives, values and principles. The features of governance in healthcare.

Key words: politics, strategy, goals, objectives, values and principles, "Health - 2020".